

**Miejsce
na naklejkę**

MWO-R1 1P-082

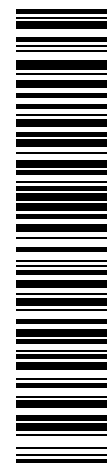
**EGZAMIN MATURALNY
Z WIEDZY
O SPOŁECZEŃSTWIE
POZIOM ROZSZERZONY**

**MAJ
ROK 2008**

Czas pracy 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 20 stron (zadania 1 – 17). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Arkusz zawiera trzy części. Część pierwsza dotyczy polega na rozwiązaniu testu, część druga wymaga analizy materiałów źródłowych, a trzecia napisania i krótkiego wypracowania na jeden z podanych tematów.
3. Rozwiązania zadań zamieść w miejscu na to przeznaczonym.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
7. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie
50 punktów

Życzymy powodzenia!

**Wypełnia zdający przed
rozpoczęciem pracy**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

**KOD
ZDAJĄCEGO**

CZĘŚĆ I

Zadanie 1. (1 pkt)

Zakreśl jedną właściwą odpowiedź.

Organem wykonawczym miasta na prawach powiatu jest

- A. wójt.
- B. burmistrz.
- C. *prezydent miasta.*
- D. starosta.

Zadanie 2. (1 pkt)

Zakreśl tę definicję, która odnosi się do narodu w rozumieniu polityczno-prawnym.

- A. Historycznie wytworzona, trwała wspólnota ludzi, ukształtowana na gruncie wspólnych dziejów, kultury, języka, terytorium i życia gospodarczego, przejawiająca się w świadomości narodowej jej członków.
- B. *Kategoria społeczna ujmowana jako wspólnota, dla której charakterystyczne jest dążenie do niezależnego bytu politycznego we własnej organizacji państwowej.*
- C. Grupa społeczna składająca się z osób należących do różnych klas społecznych, aspirująca do przywództwa w państwie.
- D. Duża, niesformalizowana grupa społeczna, którą łączy tradycja, kultura, historia i która samą siebie postrzega jako wspólnotę o jednej tożsamości, posługująca się jednym językiem.

Zadanie 3. (1 pkt)

Do podanych poniżej przykładów dopisz, jaki to rodzaj normy społecznej.

- A. Nie zdradzamy swoich przyjaciół. Norma *moralna*
- B. Mówimy prawdę. Norma *moralna*
- C. Okazujemy szacunek starszym. Norma *obyczajowa*
- D. Parkujemy w miejscach dozwolonych. Norma *prawna*

Zadanie 4. (2 pkt)

Wymień pięć zasad funkcjonowania sądów w Polsce.

1. *Zasada niezawisłości*
2. *Zasada jednolitości*
3. *Zasada kolegialności*
4. *Zasada jawności postępowania*
5. *Zasada instancyjności*

Zadanie 5. (2 pkt)

Wśród wymienionych czterech etapów rozszerzania wspólnot europejskich o nowe państwa wskaż ten, który chronologicznie był pierwszy i ten, który był ostatni.

W tabeli obok etapu chronologicznie pierwszego wpisz liczbę 1 oraz rok rozszerzenia, obok ostatniego liczbę 4 oraz rok rozszerzenia.

	Etapy rozszerzania wspólnot europejskich	Liczba	Rok rozszerzenia
A.	Bułgaria, Rumunia	4	2007
B.	Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia, Węgry		
C.	Dania, Irlandia, Wielka Brytania	1	1973
D.	Austria, Finlandia, Szwecja		

Zadanie 6. (3 pkt)

Do poszczególnych charakterystyk dopisz pełne polskie nazwy organizacji regionalnych działających w Azji i Europie.

Lp.	Charakterystyka organizacji	Pełna nazwa organizacji regionalnej
1.	Organizacja powstała w 1992 roku, na podstawie układu o współpracy gospodarczej. Jej celem miało być utworzenie do 2001 r. na obszarze sygnatariuszy strefy wolnego handlu przez zniesienie stawek celnych i innych ograniczeń we wzajemnym obrocie artykułami przemysłowymi (układ nie dotyczył produktów rolnych). W 2004 roku z tej organizacji wystąpiły Polska, Węgry, Słowacja, Czechy i Słowenia.	<i>Środkowoeuropejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu</i>
2.	Międzynarodowa organizacja utworzona przez Ukrainę, Gruzję, Mołdawię i Azerbejdżan w 2006 roku w Kijowie. Powstała z przekształcenia porozumienia czterech państw. Jej celem jest demokratyzacja, ochrona praw człowieka i rozwój ekonomiczny państw członkowskich oraz zapobieganie konfliktom w rejonie Azji Centralnej i Kaukazu.	<i>Organizacja na Rzecz Demokracji i Rozwoju Ekonomicznego</i>
3.	Międzynarodowa organizacja gospodarcza powstała w 1960 roku. Celem tej organizacji jest likwidacja ograniczeń we wzajemnych obrotach handlowych i utworzenie strefy wolnego handlu. Początkowo rozwijała się bardzo dynamicznie, jednak w miarę rozszerzania się UE jej znaczenie zanika. Obecnie jej członkami są tylko Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria.	<i>Stowarzyszenie Wolnego Handlu</i>

Wypełnia egzaminator	Nr zadania	1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Maks. liczba punktów	1	1	1	2	2	3
	Uzyskana liczba punktów						

Zadanie 7. (1 pkt)

Uzupełnij zdania dotyczące sądów administracyjnych w Polsce, wpisując właściwe nazwy sądów.

Sądem I instancji dla postępowania administracyjnego jest *Wojewódzki Sąd Administracyjny*.

Sądem II instancji dla postępowania administracyjnego jest *Naczelny Sąd Administracyjny*.

W zadaniach 8 i 9 zaznacz, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe. Wpisz w odpowiednie miejsce w tabeli *Prawda* (zdanie prawdziwe) lub *Falsz* (zdanie fałszywe).

Zadanie 8. (1 pkt)

Demokracja

	Zdania	Prawda lub Falsz
A.	Jedną z zasad państwa demokratycznego jest zasada państwa prerogatywnego.	<i>Falsz</i>
B.	Jednym z warunków istnienia społeczeństwa obywatelskiego w państwie demokratycznym jest wolność zrzeszania się i swoboda wypowiedzi.	<i>Prawda</i>
C.	Jedną z zasad państwa demokratycznego jest zasada wolnych wyborów.	<i>Prawda</i>

Zadanie 9. (1 pkt)

Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej

	Zdania	Prawda lub Falsz
A.	Ustawę o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwała Senat większością kwalifikowaną 2/3 głosów, po uchwaleniu jej przez Sejm bezwzględną większością głosów przy odpowiednim quorum.	<i>Falsz</i>
B.	Ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej jest uchwalana przez sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.	<i>Prawda</i>
C.	W Polsce Senat ma prawo do kontroli działalności Rady Ministrów.	<i>Falsz</i>

Zadanie 10. (5 pkt)

Na mapach 1., 2., 3., 4., 5. wskazano państwa, do których zostały wysłane Polskie Kontyngenty Wojskowe (PKW). Poniżej podano oznaczone literami zadania wojsk stacjonujących na terytoriach tych państw.

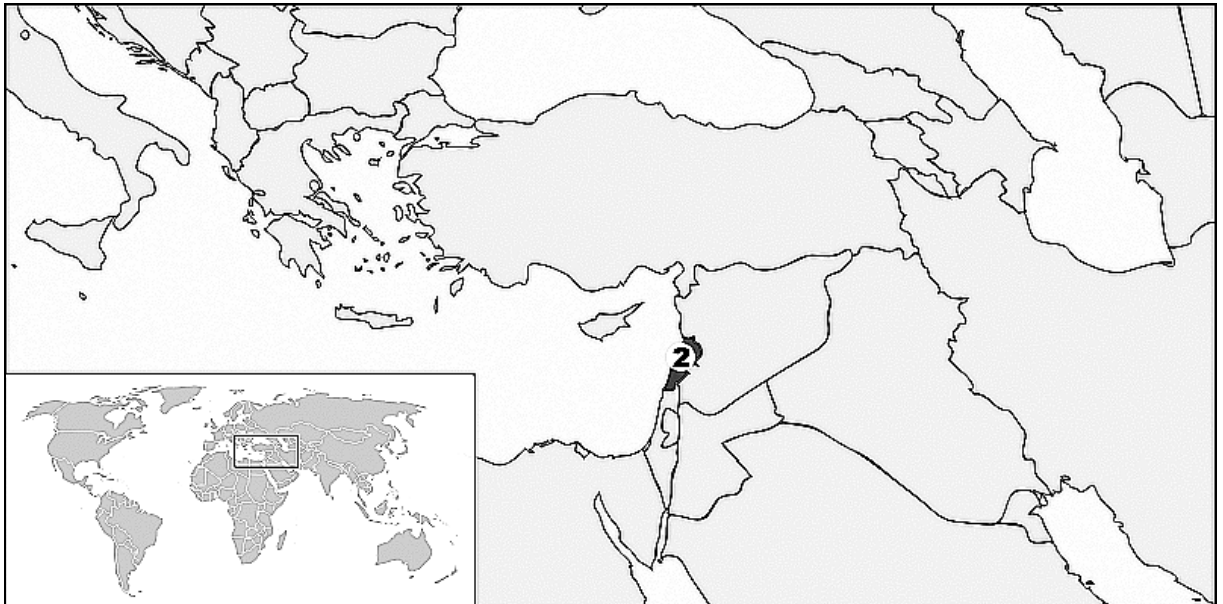
Uzupełnij tabelę, wpisując nazwy państw odpowiadające liczbom na mapach oraz litery oznaczające zadania wojsk.

Mapa 1.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>
(stan na 31.12.2007 r.)

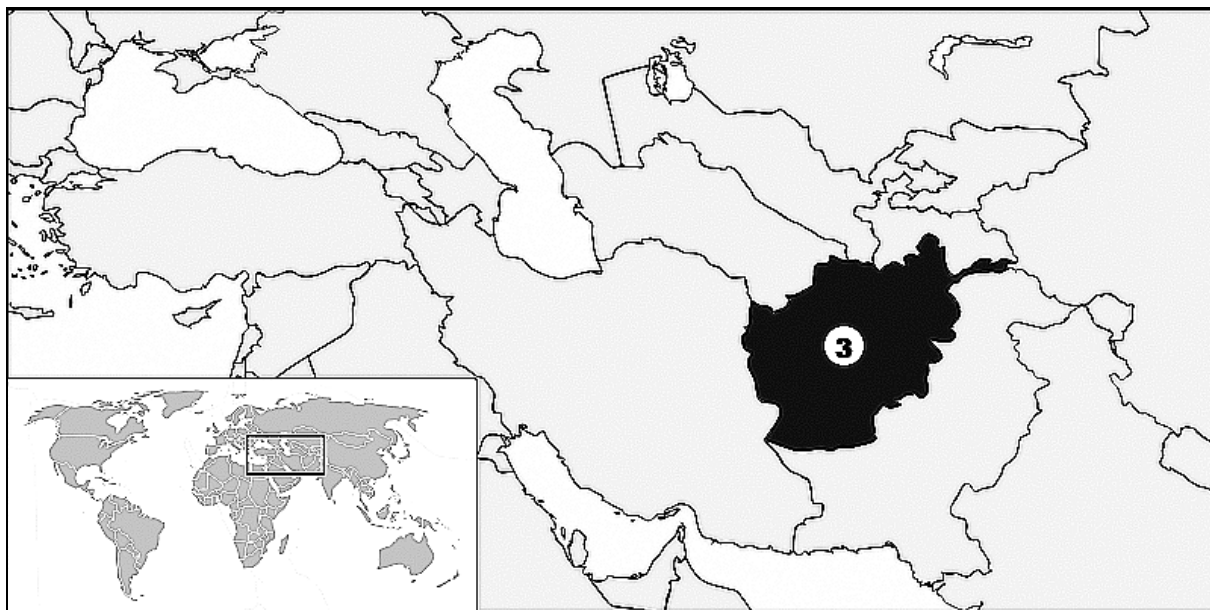
Mapa 2.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

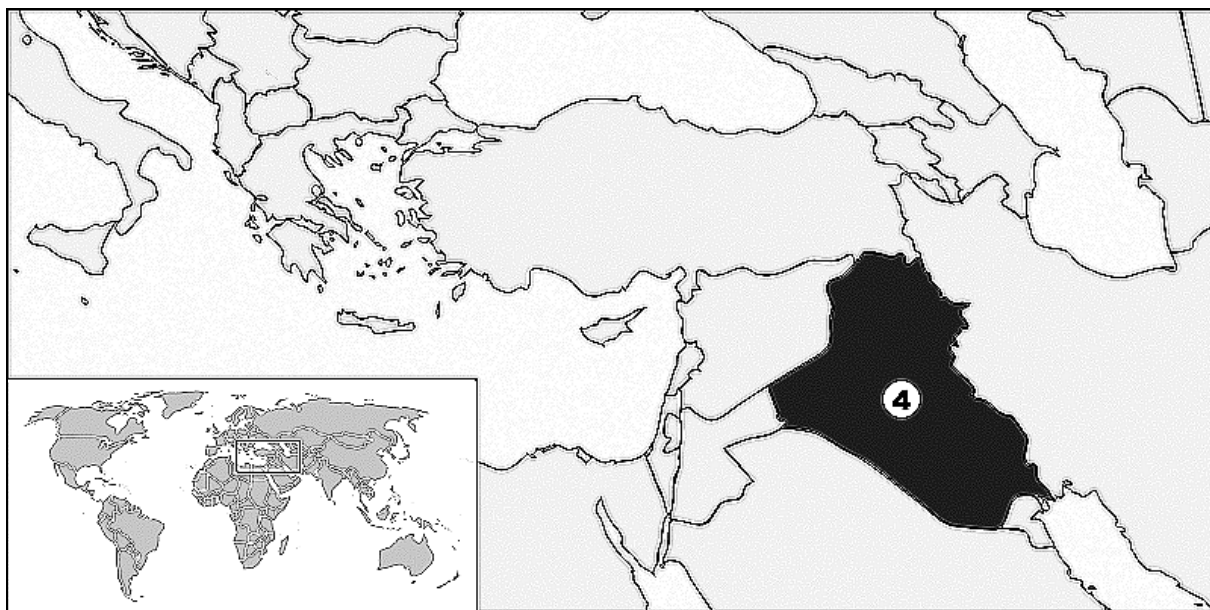
Wypełnia egzaminator	Nr zadania	7.	8.	9.
	Maks. liczba punktów	1	1	1
	Uzyskana liczba punktów			

Mapa 3.

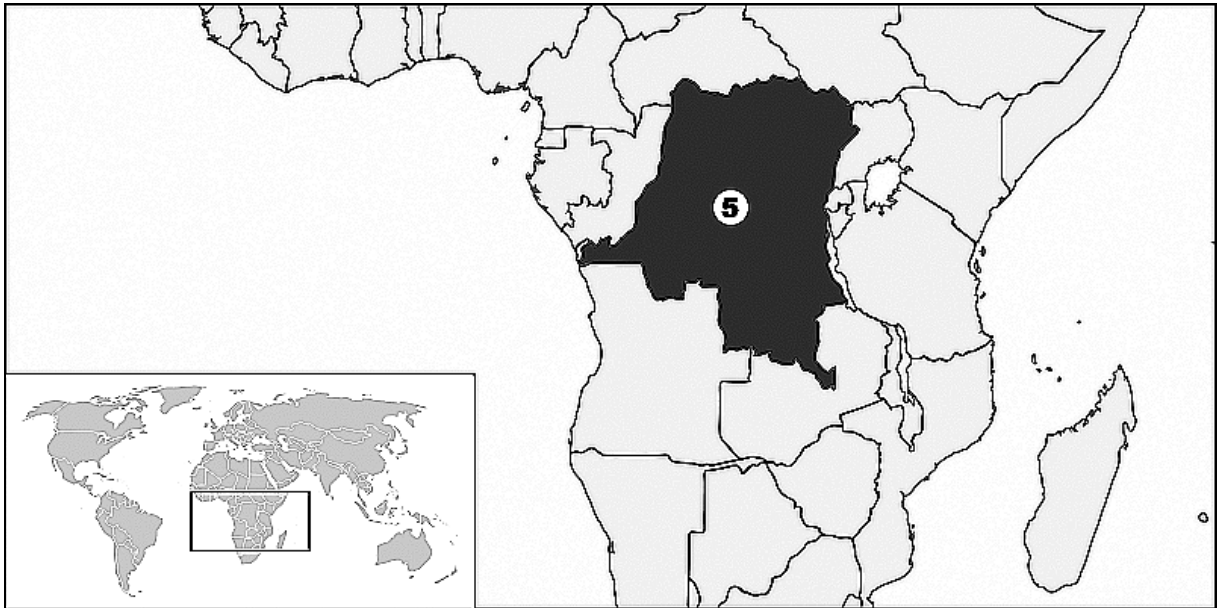
Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Mapa 4.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Mapa 5.

Źródło: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image>

Lp.	Nazwa państwa	Zadania PKW
1.	<i>Bośnia i Hercegowina</i>	<i>D</i>
2.	<i>Liban</i>	<i>E</i>
3.	<i>Afganistan</i>	<i>B</i>
4.	<i>Irak</i>	<i>A</i>
5.	<i>Demokratyczna Republika Konga</i>	<i>C</i>

Zadania Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW)

- A. Misja stabilizacyjna prowadzona przez PKW od 2003 r.; demokratyzacja i odbudowa państwa.
- B. Misja pokojowa rozpoczęta przez PKW w 2002 r.; praca na rzecz koalicji antyterrorystycznej w walce z talibami.
- C. Misja pokojowa zakończona przez PKW w 2006 r.; utrzymanie zawieszenia broni zawartego w Lusace w lipcu 1999 r.; współpraca z organizacjami humanitarnymi.
- D. Misja pokojowa prowadzona przez PKW od 1992 r. na terenie Półwyspu Bałkańskiego; przestrzeganie porozumienia z Dayton.
- E. Misja pokojowa, prowadzona przez PKW od 1992 r., mająca oddalić konflikt na Bliskim Wschodzie; przywrócenie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w regionie.

Wypełnia egzaminator	Nr zadania	10.
	Maks. liczba punktów	5
	Uzyskana liczba punktów	

Zadanie 11. (2 pkt)

Nazwij problemy współczesnej Polski przedstawione na rysunkach A i B.

A.

A.*Przerost biurokratyzacji w życiu gospodarczym*

B.

B.*Brak chęci do pracy u części bezrobotnych*Źródło: www.zbirek3.pl

CZĘŚĆ II

Zadanie 12. (2 pkt)

Na podstawie tekstu i wiedzy własnej wykonaj polecenia.

Zbliżał się 7 listopada 1988 roku. Święto Rewolucji Październikowej. [...] W kraju zaś produkowano z każdej okazji coraz większą ilość pieniędzy. Tego typu działalność poligraficzna (poligrafia pieniądza) powodowała inflację, którą nazywano „galopującą”. Galopująca inflacja nie dawała spać rządowi, powodowała ogromne stresy i depresje w kręgach finansjery kraju. Skiba w sposób najprostszy pokazał, jak ją zatrzymać. Akcja była przygotowywana w warunkach ściśle tajnych. W dzień Rewolucji Październikowej kilkanaście osób zawiesiło sobie tabliczki z napisem „Galopująca inflacja” i galopowali Piotrkowską. Aby więcej wyjaśnić społeczeństwu, dodano też osoby stanowiące sztafety z transparentami „Niech żyje kryzys” i „Żądamy byle czego”. W końcu milicja zatrzymała wszystkich z tabliczkami „Galopującej inflacji”. Tym sposobem nasz bohater pokazał najprościej, jak należy zatrzymać symbolicznie inflację [...].

Źródło: Waldemar Fydrych, *Żywoty Mężów Pomarańczowych*, Wrocław-Warszawa 2002, s. 303

- a) W przytoczonym tekście przedstawiono jedną z akcji ugrupowania *Pomarańczowa Alternatywa*, które działało w Polsce w latach osiemdziesiątych XX wieku. Wymień cel działania tego ugrupowania.

Wyśmiewanie absurdów życia w realiach PRL.

- b) Zakreśl nazwę sposobu działania, który wykorzystwała *Pomarańczowa Alternatywa*.

A. Pikieta

B. Demonstracja

C. Happening

D. Wiec

Wypełnia egzaminator	Nr zadania	11.	12.
	Maks. liczba punktów	2	2
	Uzyskana liczba punktów		

W zadaniach 13 – 15 przeczytaj teksty źródłowe i wykonaj polecenia.

Zadanie 13. (2 pkt)

W państwie, które więzi niesprawiedliwie, odpowiednim przybytkiem dla prawego obywatela jest również więzienie. [...] Tam to właśnie powinni się spotkać zbiegły niewolnik, meksykański jeńiec wojenny i Indianin upominający się o krzywdę swojego plemienia, w tym izolowanym, lecz za to najbardziej wolnym i honorowym miejscu, gdzie stan umieszcza tych, którzy nie są z nim, lecz przeciw niemu. Są to słowa amerykańskiego pisarza, Henry'ego Davida Thoreau, który w 1846 roku demonstracyjnie odmówił zapłacenia jednego dolara podatku na rzecz rządu Stanów Zjednoczonych i pozwolił zamknąć się w więzieniu. Thoreau pragnął zaprotestować przeciwko niewolnictwu oraz prowadzonej wówczas przez jego kraj wojnie z Meksykiem. Wiedział, że protest ten nie doprowadzi do zmiany polityki rządu i nie to było jego celem. Chciał jedynie pokazać swoim współobywatelom, że głęboko nie zgadza się z polityką swego kraju i że nie pozwoli, by rząd do jej prowadzenia wykorzystywał pieniądze z płaconych przez niego podatków. Działanie Thoreau wynikało z pobudek obywatelskich – jako obywatel Stanów Zjednoczonych czuł się odpowiedzialny za prowadzoną politykę.

Źródło: Aleksander Pawlicki, Tomasz Merta, Alicja Pacewicz, *Z demokracją na ty*, Warszawa 2006 r., s. 50.

Nazwij postawę przedstawioną w źródle i wskaż trzy zawarte w tekście cechy charakterystyczne dla tej postawy.

Postawa:

Obywatelskie nieposuszeństwo

Cechy postawy:

- *otwarta forma sprzeciwu*
- *działania na rzecz wyższych wartości*
- *działania bez użycia przemocy*

Zadanie 14. (2 pkt)

Klimat jesieni 1981 r. nie bardzo różnił się od klimatu jesieni 2005 r. Też były głównie bratobójcze walki, oszczerstwa, agentomania, waśnie i nagonki. Breżniew i Jaruzelski czaili się do skoku, kiedy w Solidarności wrogiem publicznym numer 1 stawał się Adam Michnik, a Wałęsę coraz głośniej oskarżano o uleganie i wysługiwanie się władzy. [...]

Cała ta polska zawierucha, którą dziś przechodzimy, to w dużym stopniu jest ich – dzisiejszych dwudziesto- i trzydziestolatków – pokoleniowy karnawał. [...]

W czasie Parady Równości, kiedy skini rzucali jajami i obelgami, a policja próbowała przegonić dresiarzy i przez chwilę mogło się wydawać, że będzie nieprzyjemnie, ktoś z tego pokolenia powiedział, że całe życie marzył o takiej właśnie chwili. Ale konkretnie o czym? Żeby dostać jajkiem? Może także o tym. Ale zwłaszcza o tym, żeby dać świadectwo, coś zaryzykować bezinteresownie i jakoś ten świat poprawić – żeby być w historycznej maszynie trybikiem, od którego cokolwiek zależy. Tak jak ich rodzice w latach 80. ganiający po ulicach z Milicją Obywatelską.

Spora część tych, co rzucali jajkami, pewnie czuła podobnie. Młodzi, którzy się błyskawicznie zorganizowali po śmierci Papieża, czuli się pewnie tak, jak my po śmierci ks. Popiełuszki. Młodzi, z błyskiem w oku, którzy wyciągają z IPN brudy, też pewnie czują się tak, jak my czuliśmy się w BIPS, przy powielaczach, w podziemnym kolportażu. Ten świat im się nie podoba, więc próbują go zmienić. [...]

Różnice są poważne. Inna jest skala osobistego ryzyka, inna jest polityka, prawo pozwala na więcej. Żyjemy w wolnym kraju. Zanim to pokolenie trochę dorosło i trochę się nie usadowiło na scenie, wydawało się, że zmęczeni dwustuletnimi wojami Polacy całkiem się wycofali w prywatność. Ale duch obywatelskiego sprzeciwu jednak się w Polsce odrodził. Dzięki Bogu. I w dużym stopniu także dzięki pięknemu mitowi pierwszej Solidarności.

Źródło: J. Żakowski, *Co zostało z karnawału*, „Polityka. Wydanie specjalne” nr 4 z 8 VIII 2005, s. 104-105

Podaj wskazane w tekście dwa podobieństwa i dwie różnice między postawą i sposobem działania Polaków w roku 1981 i 2005.

Podobieństwa:

- *zbliżony „klimat polityczny” (bratobójcze walki, oszczerstwa, właśnie i nagonki)*
- *chęć wpłynięcia na bieg historii*

Różnice:

- *odmienne cele działalności*
- *znacznie większe zagrożenie działania w latach osiemdziesiątych*

Zadanie 15. (3 pkt)

Tekst 1.

Nie jesteśmy społeczeństwem obywatelskim, co wykazał raport Diagnoza społeczna 2003. [...] Myślę, że jesteśmy społeczeństwem sobkowatym, to była i jest nasza cecha. W chwilach podniosłych odwołujemy się do rozmaitych wartości wspólnotowych, pomagamy sobie, ale na co dzień interesujemy się swoimi prywatnymi sprawami. [...]

W krajach wysoko rozwiniętych, do których chcemy doścignąć, jak Niemcy, Anglia czy Stany Zjednoczone, panują inne wzory współżycia społecznego.

Może i w Polsce nowoczesność przestanie być kojarzona z gadżetami, a zacznie być wiązana z pewnymi wyższymi, postmaterialistycznymi formami życia, bo nasze społeczeństwo jest jeszcze w fazie materialistycznej. Może więc zacznie się moda na dobre sąsiedztwo, tak jak widzimy to na amerykańskich filmach, gdzie ludzie znają się, organizują, tworzy się społeczność lokalna – community.

Wypełnia egzaminator	Nr zadania	13.	14.
	Maks. liczba punktów	2	2
	Uzyskana liczba punktów		

Trzecią nadzieję pokładam w legislacji, w zmianach ustawodawczych. Organizacje dobrowolne, pożytku publicznego nie cieszą się sympatią władzy w Polsce i są traktowane podejrzliwie, często zresztą słusznie – bo bywają wykorzystywane do realizacji prywatnych celów, ale na to nie ma rady i trzeba przejść przez ten okres chorób dziecięcych. Zmiany w legislacji powinny otworzyć większą przestrzeń dla aktywności obywatelskiej, co wiąże się z finansowaniem tych organizacji – to też jest warunek tego, żeby ludzie się zrzeszali i organizowali.

Poza tym w Polsce jest jeszcze takie przekonanie, że państwo powinno i może załatwić rozmaite rzeczy, jest wiara w onnipotencję państwa, a z tego wyrasta się powoli. Zasada pomocniczości, że państwo włącza się tam, gdzie nie mogą sobie radzić obywatele, powoli dociera do mentalności społecznej. Jest to dziedzictwo poprzedniego ustroju – oczekiwanie, że państwo nam coś załatwi. Sami sobie załatwmy, a państwo niech nam nie przeszkadza i pozwoli skorzystać z publicznych zasobów.

Źródło: Społeczeństwo sobków. Rozmowa z prof. Antonim Sułkiem, www.polskieradio.pl

Tekst 2.

A przecież istotą społeczeństwa obywatelskiego na Zachodzie nie była opozycja, lecz niezależność wobec państwa. Nie powstawało ono tam, by przeciwstawiać się państwu, ale by tworzyć miasta, banki, handel i przemysł. Współistniało z państwem, wpływało na nie, a tylko wtedy, gdy państwo mu zagrażało, upominało się o swoje prawa. To społeczeństwo obywatelskie, jak pamiętamy [...] łączyło w sobie dwa elementy: po pierwsze, były to instytucje, więzi i organizacje mające na celu realizację własnych interesów rynkowych lub społecznych w ramach wspólnego dobra, a po drugie, mechanizmy służące do jego ochrony przed potencjalnym zagrożeniem ze strony państwa. Ten pierwszy element był fundamentem ograniczonej demokracji i społeczeństwa otwartego, bo tylko wewnętrzna siła i dynamika niezależnych instytucji mogły stanowić skuteczne ograniczenie państwa.

Nasze społeczeństwo obywatelskie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych było pozbawione tej pierwszej, motorycznej części, niezbędnej dla zakorzenienia demokracji i społeczeństwa otwartego. Stało się tak nie z zaniedbania, lecz z konieczności. Niemniej ten brak dał o sobie dotkliwie znać po 1989 roku, gdy okazało się, że społeczeństwo obywatelskie stworzone do walki przeciw reżimowi samo z siebie nie bardzo potrafi tworzyć i budować.

Źródło: Wiktor Osiatyński, Wzlot i upadek społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, „Wiedza i Życie” nr10/1996

a) Wymień trzy różnice między funkcjonowaniem społeczeństwa w Polsce i innych krajach przedstawione w tekście 1. i 2.

- *Inne wzory współżycia społecznego: w Polsce nastawione na prywatę, w innych krajach na „bycie razem”.*
- *Jednoczenie się społeczeństwa: w Polsce przeciwko władzy, w innych krajach jako forma pomocy władzy*
- *Odmienny stan prawny: w Polsce ograniczenia legislacyjne, w innych krajach rozwiązania prawne korzystne dla społeczeństwa obywatelskiego.*

Tekst 3.

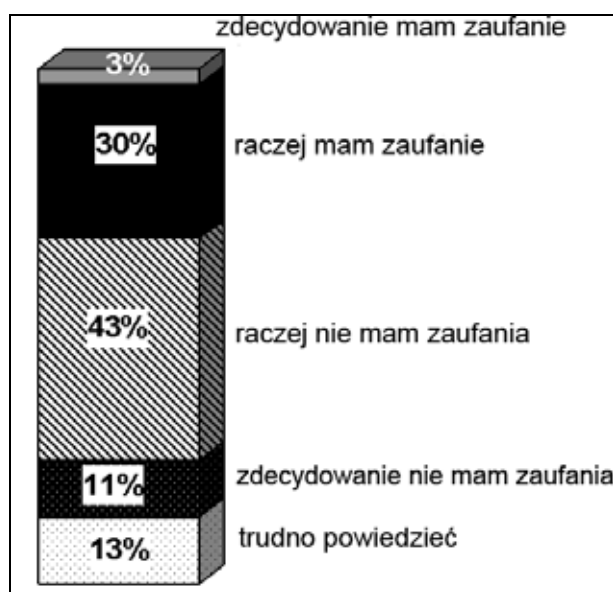
Czego brakuje naszemu społeczeństwu?

Jednak, aby mogło powstać społeczeństwo obywatelskie, potrzebny jest kapitał społeczny, a więc wzajemne zaufanie między ludźmi, co prowadzi do podjęcia współpracy i kształtowania się grup społecznych. A niestety [...] nadal bardzo popularnym zjawiskiem jest amoralny familizm – obowiązek moralny odczuwany jedynie wobec własnej rodziny. Zresztą z badań nie wylania się lepszy widok: w Polsce 21 proc. nie ufa innym ludziom, zaś 53 proc. ufa tylko tym, których dobrze poznali (CBOS, 2007). W całej Europie nasz kraj przoduje w procencie osób, które są ostrożne w kontaktach z innymi – aż 81 proc.! I jak tu budować społeczeństwo obywatelskie?

Źródło: Dominik Wasilewski. *Spółeczeństwo obywatelskie, powracające pytania*, www.wiadomosci24.pl

Diagram

Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie, czy też nie ma Pan(i) zaufania do nieznajomych, z którymi styka się Pan(i) w różnych sytuacjach?

Źródło: Zaufanie w sferze prywatnej i publicznej a społeczeństwo obywatelskie. Komunikat z badań, Warszawa, luty 2006, www.cbos.pl

b) Na podstawie tekstu 3. i diagramu wymień dwa główne zjawiska społeczne hamujące powstanie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Wyjaśnij i oceń konsekwencje tych zjawisk.

Zjawiska społeczne:

- *amoralny familizm*
- *brak zaufania do nieznajomych*

Wyjaśnienie i ocena:

- *Amoralny familizm hamuje powstanie społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ prowadzi do demoralizacji stosunków społecznych i popierania jedynie członków własnej rodziny.*
- *Brak zaufania do innych ogranicza możliwość tworzenia się społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ powoduje niechęć do wspólnego działania i brak otwartości na otoczenie.*

Wypełnia egzaminator	Nr zadania	15.
	Maks. liczba punktów	3
	Uzyskana liczba punktów	

Zadanie 16. (1 pkt)

Na podstawie analizy tabeli i wykresu oraz wiedzy własnej, wskaż trzy czynniki społeczne utrudniające uczestnictwo w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

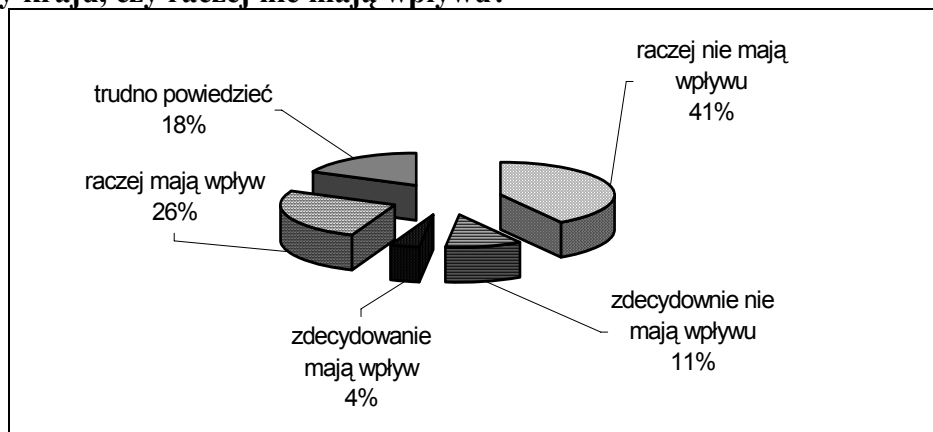
Tabela

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki osób aktywnych w co najmniej jednej organizacji społecznej lub działających w ostatnich latach na rzecz swojej społeczności lokalnej
Ogółem	36
Wykształcenie	
Podstawowe	24
Zasadnicze zawodowe	32
Średnie	41
Wyższe	60
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)	
Kadra kierownicza, inteligencja	74
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	43
Pracownicy fizyczno – umysłowi	41
Robotnicy wykwalifikowani	44
Robotnicy niewykwalifikowani	27
Rolnicy	27
Pracujący na własny rachunek	34
Bierni zawodowo	
Renciści	22
Emeryci	32
Uczniowie i studenci	40
Bezrobotni	25
Gospodynie domowe i inni	21

Źródło: *Spółeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością. Komunikat z badań*, Warszawa luty 2000, www.cbos.pl

Wykres

Jak Pan(i) uważa, czy stowarzyszenia i ruchy społeczne mają obecnie rzeczywisty wpływ na sprawy kraju, czy raczej nie mają wpływu?

Źródło: *Spółeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością.. Komunikat z badań*, Warszawa luty 2000, www.cbos.pl

Czynniki społeczne:

- *niskie wykształcenie*
- *brak zaufania do nieznajomych*
- *niskie dochody lub ich brak*

CZĘŚĆ III

Zadanie 17. (20 pkt)

Napisz pracę na jeden z podanych tematów.

Temat nr 1.

Scharakteryzuj współczesne społeczeństwo obywatelskie, uwzględniając po dwa pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania. Wymień i omów po dwa czynniki społeczno-ekonomiczne, polityczne i historyczne utrudniające tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Zaproponuj sposoby przezwyciężania negatywnych aspektów jego funkcjonowania (po dwa w odniesieniu do każdego z czynników). W swojej wypowiedzi wykorzystaj dwa materiały źródłowe zamieszczone w arkuszu.

Temat nr 2.

Omów dwie różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa i oceń ich skuteczność, odwołując się do dwóch przykładów z historii. Oceń zasadność stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa w systemie demokratycznym, wskazując na szanse i zagrożenia, jakie niesie ze sobą taka forma działania. Przedstaw pięć argumentów za i pięć argumentów przeciw stosowaniu obywatelskiego nieposłuszeństwa. W swojej wypowiedzi odwołaj się do dwóch materiałów źródłowych zawartych w arkuszu.

Wybieram temat nr 1

Mianem społeczeństwa obywatelskiego określa się takie społeczeństwo, w którym do minimum ograniczona jest ingerencja władzy politycznej w życie obywateli. W takim społeczeństwie obywatele z własnej inicjatywy tworzą odpowiadające ich potrzebom formy życia społeczno – politycznego, gospodarczego i kulturalnego. Społeczeństwo obywatelskie to społeczeństwo cywilne, natomiast państwo rozumiane jest jako społeczeństwo polityczne, czyli organizacja oparta na władzy publicznej. Jego członkowie samodzielnie podejmują różne inicjatywy. Istotnym składnikiem takiego społeczeństwa jest samorząd zawodowy i terytorialny. Obywatele, jednocząc się w społeczeństwie obywatelskim, lepiej zaspokajają potrzeby indywidualne i grupowe.

Społeczeństwo obywatelskie jest traktowane jako wzór dla organizacji życia społecznego. Pozytywnym aspektem funkcjonowania współczesnego społeczeństwa obywatelskiego jest angażowanie się obywateli w działalność społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych.

Wypełnia egzaminator	Nr zadania	16.	17.
	Maks. liczba punktów	1	20
	Uzyskana liczba punktów		

Tworzone wspólnoty osiedlowe są także przejawem społeczeństwa obywatelskiego. Członkowie takich wspólnot, działając razem, przejmują także odpowiedzialność za to, co dzieje się wokół nich. Innym pozytywnym przejawem funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego jest powstawanie różnego rodzaju stowarzyszeń o charakterze charytatywnym – takim jak stowarzyszenia działające na rzecz szkoły, czy pomagające dzieciom z ubogich rodzin. Takie działania obywatelskie kształtują postawy humanitarne i obywatelskie.

Obok aspektów pozytywnych możemy dostrzec także i negatywne aspekty funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Dotyczy to w dużym stopniu społeczeństw w dawnych państwach bloku socjalistycznego. Od 1989 roku w wielu społeczeństwach postkomunistycznych narasta konflikt interesów pomiędzy poszczególnymi grupami społecznymi. Intensywność tego konfliktu rośnie w miarę rozwoju procesów przechodzenia od gospodarki centralnie sterowanej do gospodarki rynkowej. Główną przyczyną tego stanu rzeczy należy upatrywać w tym, że interesy strategicznych dotychczas grup społecznych (robotnicy wielkoprzemysłowi, rolnicy indywidualni, pracownicy sfery budżetowej, część prywatnego rzemiosła) są zagrożone poprzez transformację gospodarczą. Wzrost swobód obywatelskich sprzyja zaś artykulacji roszczeń wywołanych trudnościami przekształceń własnościowych w gospodarce. Stąd widoczne poszukiwania przez przedstawicieli tych grup, np. związki zawodowe, bardziej radykalnych możliwości wywierania presji na elity polityczne. Warto też zauważyć, że brak adekwatnych do nowych interesów grupowych form samoorganizacji społecznych jest jedną z przyczyn zjawiska polegającego na wprowadzeniu zmian w sposób odgórny, bez społecznego wsparcia. Szereg przykładów wskazuje na rosnący „opór społeczeństwa” wobec autorytarnego rozwiązywania problemów społecznych.

Współczesne polskie społeczeństwo obywatelskie kształtuje się od roku 1989. Istnieją liczne pozostałości po okresie socjalizmu, kiedy to wszelkie działania obywatelskie były niemile widziane przez państwo i władzę. Ograniczenia działalności obywateli, niechęć lub brak pomysłu na samodzielną działalność, to spuścizna po okresie PRL-u, kiedy pożądanym był przede wszystkim bierny obywatel, który poddawał się działaniu państwa i partii, obywatel niewykazujący własnej inicjatywy.

Na charakter współczesnego polskiego społeczeństwa niewątpliwie wpływ miał także okres zaborów. Tworzenie polskich stowarzyszeń, organizacji czy partii nie było dobrze widziane przez państwa zaborcze. Wiązało się zawsze z pewnym ryzykiem, utratą dóbr materialnych lub innymi sztykanami. Ukształtowały się wtedy nawyki i postawy, z którymi stykamy się do dzisiaj. Skutkiem takiej polityki władz był brak wzorców działania społeczeństwa obywatelskiego, przekazywanych z pokolenia na pokolenie przez rodziny i społeczności lokalne. Wspomina o tym profesor Antoni Sulek w wywiadzie dla Polskiego Radia zatytułowanym „Społeczeństwo sobków”. Bolesne są także doświadczenia polskiego społeczeństwa z okresu II wojny światowej, a następnie stalinizmu w Polsce, kiedy to zdziesiątkowano warstwę inteligencji w dużym stopniu odpowiedzialną za kształt świadomości obywatelskiej.

Kolejnymi czynnikami, utrudniającymi kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju są stale pogłębiające się różnice między poziomem życia i sytuacją materialną poszczególnych grup społecznych. Niski status materialny większości społeczeństwa polskiego nie sprzyja angażowaniu się w działalność charytatywną czy społeczną obywateli. Badania CBOS z roku 2000 przedstawione w Komunikacie z badań „Społeczeństwo obywatelskie? Między aktywnością społeczną a biernością”, a dotyczące zaangażowania w działalność stowarzyszeń, klubów, czy fundacji osób bezrobotnych i robotników niewykwalifikowanych mówią, że odsetek tych osób aktywnie działających w co najmniej jednej organizacji społecznej lub działających w ostatnich latach na rzecz swojej społeczności lokalnej jest niewielki i wynosi odpowiednio 25 i 27 %. Niski status materialny prowadzi także do radykalizacji nastrojów społecznych i żądania od państwa działań mających na celu poprawę warunków ekonomicznych. Moim zdaniem obywatele sami powinni poradzić sobie z ewentualnymi trudnościami, nie oczekiwać od państwa interwencji. Działalność charytatywna społeczności lokalnej w dużej mierze jest przecież bardziej skuteczna niż wszelkie tego typu instytucje państwowe. Niski status materialny społeczeństwa rodzi napięcia i powoduje radykalizację nastrojów społecznych. Popularność zyskują zazwyczaj ugrupowania o poglądach radykalnych, które są niechętne budowaniu niezależnego społeczeństwa obywatelskiego.

Kolejnym czynnikiem utrudniającym tworzenie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce są przejawy niechęci elit politycznych do oddawania inicjatyw w ręce obywateli oraz próby centralizowania władzy. Brak także w polskich przepisach prawnych korzystnych i prostych rozwiązań systemowych, które ułatwiałyby obywatelom działania na rzecz organizacji lub stowarzyszeń. Możliwość jednoprocenowego odpisu od podatku od osób fizycznych na rzecz organizacji pożytku publicznego, wprowadzona w 2007 roku, jest zapewne zapowiedzią dalszych korzystnych zmian prawnych w tym zakresie. Jednak nadmiernie rozbudowana biurokracja często utrudnia obywatelom podejmowanie inicjatyw społecznych czy charytatywnych.

Szczególny niepokój budzi zjawisko bezradności społecznej zagrażające zarówno pełnej realizacji praw obywatelskich i jak szerokiemu udziałowi każdego obywatela w życiu publicznym. Wynika ono zazwyczaj z poczucia niemożności rozwiązania wielu codziennych kłopotów, jakie trapią znaczną część społeczeństwa. Poczucie bezradności i zniechęcenia narasta nie tylko wśród potrzebujących pomocy, ale także wśród tych, którzy im pomagają. Zjawisko to zaczyna zagrażać dalszemu rozwojowi kraju i społeczeństwa. Nie można budować demokracji, gdy obywatele nie wiedzą, jak wykorzystywać swoje prawa. Nie można budować nowego społeczeństwa bez udziału wszystkich obywateli. Wielu spośród nas nie wierzy, że stowarzyszenia i ruchy społeczne mają rzeczywisty wpływ na sprawy kraju, dlatego nie angażuje się w ich działalność. Zwalczenie braku wiary i bezradności społecznej wymaga wspólnego wysiłku całego społeczeństwa we współdziałaniu z instytucjami i strukturami państwa.

Budowanie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce nie będzie przebiegało łatwo, przezwyciężenie opisanych problemów wymaga działań długofalowych, niedających się przeprowadzić bez współpracy całego społeczeństwa. Największe trudności napotkamy przy przezwyciężaniu historycznych zaszłości. Wymaga to od państwa przede wszystkim działań edukacyjnych skierowanych do dzieci, zwłaszcza rozwój w szkołach organizacji samorządowych, w działalność których pracę byłaby zaangażowana cała społeczność uczniowska. Należy także uświadomić społeczeństwu ogromną rolę rodziny w tym względzie. Rodzice poprzez właściwe wychowanie swoich dzieci

kształtują więzi społeczne. Jeśli zaszczepi się je w nas już od najmłodszych lat, to będziemy bardziej zaangażowani w życie społeczne.

Warunkiem budowania społeczeństwa obywatelskiego jest stabilna klasa średnia. Uchwalenie odpowiednich przepisów prawnych pozwoli na rozwój tej klasy społecznej. Podobnie jak stworzenie takich rozwiązań, które umożliwią obywatelom podejmowanie różnorodnych inicjatyw, bez nadmiernych procedur biurokratycznych. Budowanie społeczeństwa obywatelskiego wymaga zaangażowania wszystkich grup i organizacji społecznych. Jednak najważniejszą rolę w budowaniu tego społeczeństwa odgrywają obywatele, którzy poprzez swoje wybory polityczne powinni przekazywać mandat sprawowania władzy politykom zdolnym współtworzyć społeczeństwo obywatelskie. Muszą też mieć świadomość tego, jakie mają prawa i jak mogą z nich korzystać, np. z inicjatywy obywatelskiej, dzięki czemu zyskują bezpośredni wpływ na proces legislacyjny w państwie.

Podsumowując: należy podkreślić, że proces kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce trwa dopiero 19 lat. Należy przyjąć, że tempo i rezultaty budowania społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju w przyszłości będą zależały od wzrostu zaangażowania obywateli w kampanie wyborcze oraz w działalność organizacji pozarządowych.

Wybieram temat nr 2

Obywatelskie nieposłuszeństwo to forma aktywności obywatelskiej polegającej na publicznym, demonstracyjnym (na ogół poprzedzonym odpowiednią publiczną zapowiedzią) złamaniu przepisu prawa dla wyrażenia obywatelskiego sprzeciwu wobec tego przepisu. Osoba stosująca obywatelskie nieposłuszeństwo z zasady godzi się ponieść prawne konsekwencje i traktuje poddanie się tym konsekwencjom jako część sprzeciwu. Osoby decydujące się na zastosowanie takiej formy protestu działają w obronie porządku prawnego w państwie, zapisanego w konstytucji i powszechnie uznanych zasad prawa międzynarodowego. Najczęściej stosowaną formą obywatelskiego nieposłuszeństwa jest odmowa płacenia podatku. Ta forma walki z państwem ma już pewną tradycję i stosowana była m.in. przez abolicjonistów w Stanach Zjednoczonych w XIX wieku.

Niewątpliwie tym, który odcisnął piętno na tej formie protestu był Henry David Thoreau, autor eseju „O obywatelskim nieposłuszeństwie” (1849). Odmówił on płacenia podatków na wojnę, protestując tym samym przeciw niewolnictwu, szykanowaniu Indian w Stanach Zjednoczonych i przeciw amerykańskiej inwazji na Meksyk. Nawoływał do udzielania pomocy zbiegłym niewolnikom, czyli na świadomym łamaniu ustawy nakazującej ich wydawanie. Zwracają na to uwagę autorzy tekstu źródłowego pochodzącego z książki „Z demokracją na ty” Aleksander Pawlicki, Tomasz Merta i Alicja Pacewicz. Oryginalność postępowania Thoreau polegała jednak na tym, że oczekiwał ukarania go przez władze. Świadomość kary jest bowiem ważnym elementem obywatelskiego nieposłuszeństwa. Obywatelskie nieposłuszeństwo według Thoreau to specyficzna forma akcji, na którą składa się element łamania prawa jak również element kary.

Do najśłynniejszych przykładów obywatelskiego nieposłuszeństwa zaliczyć możemy działalność Mahatmy Gandhiego, który w 1906 roku sformułował zasadę „walki bez gwałtu” odnoszącą się do walki z segregacją

rasową Hindusów w Afryce Południowej. Po powrocie do Indii kierował kampanią na rzecz praw robotników i chłopów, bojkotu towarów angielskich i zachodniego sposobu ubierania się. W 1930 roku zorganizował tzw. marsz soli jako protest przeciwko uchwalonemu prawu solnemu. Metody walki o niepodległość Indii ograniczał do demonstracji, pochodów, odmowy posłuszeństwa władzom, np. w sprawie płacenia podatków, wykonywania zarządzeń, podejmowania pracy, głosowania w wyborach czy bojkotu państwowych instytucji. Jego metody działania zakończyły się sukcesem, a sam M. Gandhi stał się symbolem walki o niepodległość Indii i symbolem obywatelskiego nieposłuszeństwa jako drogi Hindusów do niepodległości.

Polskim przykładem obywatelskiego nieposłuszeństwa jest Tadeusz Rejtan, który w 1773 r. jako poseł nowogrodzki, wzbraniając się przed uznaniem I rozbioru Polski, wraz z garstką posłów okupował salę sejmową w Zamku Królewskim w Warszawie i starał się nagłośnić sprawę na forum opinii publicznej. Próbował także akcji bezpośredniej, zagradzając przejście do sali sejmowej własnym ciałem, aby w ten sposób nie dopuścić do uchwalenia i zatwierdzenia rozbioru państwa polskiego. Działanie posła nowogrodzkiego nie przyniosło spodziewanych rezultatów, jednak sam Rejtan stał się symbolem walki o niezależność państwa i symbolem sprzeciwu wobec wpływów rosyjskich w państwie polskim.

Stosowanie obywatelskiego nieposłuszeństwa niesie ze sobą zarówno szanse, jak i zagrożenia dla istnienia demokratycznego państwa. Wśród korzyści wynikających ze stosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa trzeba wymienić aktywność obywateli biorących w nim udział. Państwo demokratyczne bez aktywnych obywateli nie jest w stanie ugruntować demokratycznego ustroju. Państwo, którego obywatele są obojętni na to co dzieje się w kraju, bardzo łatwo może stać się dyktaturą lub państwem oligarchów. Z jednej strony obywatelskie nieposłuszeństwo jest skrajną formą aktywności obywateli, naruszającą w pewien sposób system prawny w państwie, ale z drugiej bierne społeczeństwo nie jest w stanie stworzyć ugruntowanej demokracji. Píše o tym

Jacek Żakowski w artykule zatytułowanym „Co zostało z karnawału” zamieszczonym w „Polityka. Wyдание specjalne” z sierpnia 2005 roku, wspominając działania Polaków w latach osiemdziesiątych XX wieku „Ale duch obywatelskiego sprzeciwu jednak się w Polsce odrodził”. Możliwość protestu obywatelskiego bardzo często może hamować pewne poczynania władz, nie zawsze zgodne z interesem ogółu obywateli, nawet jeśli zostaną one zatwierdzone przez reprezentantów społeczeństwa w parlamencie. Obywatelskie nieposłuszeństwo jest także szansą obrony interesów grup, które nie mają swych reprezentantów w parlamencie lub innych organach władzy czy organizacjach rządowych. Może także zwrócić uwagę ogółu społeczeństwa (nie tylko władz) na jakiś problem społeczny. Takim przykładem mogą być protesty ekologów przy budowie autostrad, którzy zwracają uwagę nie tylko władzy na zaistniały problem, ale wymuszają także zainteresowanie mediów i pozostałych grup społecznych. W taki sposób protestowali także polscy ekolodzy, którzy nie zgadzali się na budowę obwodnicy Augustowa przez dolinę Rospudy. Protest ten przekształcił się w akcję społeczną w obronie doliny. Zwolennicy jej ochrony, działając w imię wyższych wartości m.in. obrony prawa do życia w czystym środowisku, doprowadzili do uchylecia decyzji o budowie obwodnicy przez dolinę przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie oraz wydania decyzji przez Trybunał Sprawiedliwości zakazującej Polsce niszczenia cennych siedlisk i gatunków na Pojezierzu Sejneńskim.

Jednak stosowanie obywatelskiego nieposłuszeństwa stwarza pewne zagrożenia. Taka forma protestu może doprowadzić do paraliżu władzy i w efekcie do powstania anarchii w państwie. Protesty społeczne mogą destabilizować państwo, którego interes ogólny może być sprzeczny z interesem jednej grupy społecznej. Ponadto protesty pewnej części społeczeństwa mogą rodzić konflikty wewnętrzne i doprowadzić do wybuchu niekontrolowanej agresji oraz sprzeciwu części społeczeństwa wobec protestujących, co mogliśmy obserwować w czasie protestów w obronie doliny Rospudy.

Stosując różne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa, bardzo łatwo przekroczyć granicę pomiędzy protestem bez użycia przemocy a protestem z jej użyciem. Protesty społeczne bardzo szybko mogą przerodzić się w zamieszki, które mogą nie mieć nic wspólnego z ideą obywatelskiego nieposłuszeństwa. Mogą też być wykorzystane przez populistów dążących do zaistnienia na arenie politycznej

Stosowanie różnych form obywatelskiego nieposłuszeństwa jest możliwe jedynie w społeczeństwach świadomych swoich praw oraz świadomych granic żądań wobec władzy. Ich zastosowanie świadczy również o tym, że zostały wykorzystane wszystkie inne, możliwe do zrealizowania w granicach prawa formy protestu i sprzeciwu wobec władzy.

Podsumowując: obywatelskie nieposłuszeństwo jest czasem jedyną możliwą formą uzyskania satysfakcjonującej decyzji władz lub zmiany niesprawiedliwego prawa albo zwrócenia uwagi władzy na ważny problem społeczny. Podejmowane w imię wyższych wartości, np. wolności, niepodległości, własności prywatnej, ochrony środowiska naturalnego prowadzi do wzrostu świadomości społecznej obywateli. Cenne jest w nim także to, że stwarza społeczeństwu szansę na pozytywną zmianę i świadomość, że obywatele mają wpływ na decyzje władzy.

BRUDNOPIS